

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Természettudományi Kar
Földtudományok Doktori Iskola

A tehetségföldrajz elméleti és gyakorlati kérdései
Magyarországi modellvizsgálatok

PhD értekezés tézisei

Győri Ferenc

Pécs, 2010

A doktori program címe: *Földtudományok Doktori Program*

Vezetője: **Prof. Dr. Dövényi Zoltán DSc**
intézetigazgató, egyetemi tanár
PTE TTK Földrajzi Intézet,
Magyarország Földrajza Tanszék

A doktori témacsoport címe: *Terület- és településfejlesztés*

Vezetője: **Prof. Dr. Tóth József DSc**
rector emeritus, egyetemi tanár
PTE TTK Földrajzi Intézet,
Társadalomföldrajzi és Urbanisztikai Tanszék

A disszertáció tudományága: *Földtudományok*

Vezetője: **Prof. Dr. Tóth József DSc**
rector emeritus, egyetemi tanár
PTE TTK Földrajzi Intézet,
Társadalomföldrajzi és Urbanisztikai Tanszék

Módszertani témavezető:

Dr. Pirkhoffer Ervin PhD
egyetemi adjunktus
PTE TTK Környezettudományi Intézet,
Talajtani és Klimatológiai Tanszék

1. Tudományos előzmények és célkitűzések

A *tehetség térbeliségének* első, megfigyeléseken alapuló, tudományos megközelítései *antropológiai* és *antropogeográfiai* munkákban körvonalazódtak. A differenciák okait sokáig a természeti tényezők, főként az éghajlat és a domborzat lélekformáló hatásában, vagy egyes népek, népcsoportok „vérségi elemeiben” vélték megtalálni (SOMOGYI I. 1885). A korai emberföldrajz nem kevés romantikával, elfogultsággal és etnológiai okfejtéssel színezve festette meg az egyes népek, népcsoportok habitusát, tehetségeit (FÉNYES E. 1846, HUNFALVY J. 1886). A földrajzi gondolkodásban sokáig irányt szabó determinizmus az ember testi és lelki tulajdonságait a földi folyamatok termékének tekintette (MORGENSTERN H. 1874).

A születőben lévő modern magyar társadalomföldrajz az ember lelkületét, tehetségét – a kor fő tudományos paradigmáinak szellemében – kétféleképpen, *táj-*, illetve *kultúracentrikus felfogásban* közelítette meg. Az előbbi szerint a természeti miliő, a táj határozza meg az ember szellemi és erkölcsi tulajdonságait (FODOR F. 1928, TELEKI P. 1934, HÉZSER A. 1935). Az utóbbi felfogásában az ember „eszessége”, intelligenciája, találékonysága geográfiai tényezőként jelenik meg (CZIRBUSZ G. 1911, DÉKÁNY I. 1924).

Az első *tehetségtérképek* a 19. század második felében jelentek meg. ODIN, A. (1895) francia irodalmárok születési helyeit vizsgálva mutatott rá arra, hogy a domborzati-vízrajzi helyzetnek alig-alig van hatása a nagy tehetségek megjelenésére, azt sokkal inkább a települési, szociális és gazdasági környezet befolyásolja. KRETSCHMER, E. megállapította, hogy tehetségben nem a rasszbiológiailag egységes területek, hanem a „*fajok*” *keveredési területei* (Közép- és Dél-Németország) gazdagabbak (MÜHLMANN W. E. 2005). SALLER, K. (1932) intelligencia vizsgálatait azt bizonyították, hogy a közlekedési szempontból fejlettebb vidékek tanulói az átlagnál magasabb intelligencia hányadossal rendelkeznek.

Az első hazai tehetségtérkép PINTÉR J (1928) irodalomtörténeti munkájához kapcsolódott. E munkát két nagyobb formátumú tanulmány követte, melyekhez egy-egy, több ezer lexikonadat feldolgozásával készült térkép tartozott (HANTOS GY. 1936, SOMOGYI J. 1942). A magyar *tájak „lelkét”* kutató HANTOS a domborzatot, a folyóvölgyeket, az utakat, vasutakat, városokat mind a tehetség kibontakozásának feltételeként interpretálta. SOMOGYI tehetségtérképén kiválóságaink már „ágazati” bontásban (pl. tudományos, művészi tehetség) jelennek meg. Megállapította, hogy a legtöbb tehetséget adó városaink *tradicionális kultúrközpontok*, nagy múltú iskolákkal, művelt polgársággal, ahol a hely szelleme (*genius loci*) a törzsökös lakossággal keveredő bevándorlók új nemzedékeit is inspirálta. FODOR F.

(1948) tételei szerint az emberi jellemvonásokat elsősorban a vérségi elemek, a tájhatások és a lélek benső adottságai alakítják, melyek bonyolult kölcsönhatásrendszert alkotva, *szellemi tájakat* hoznak létre.

A 20. század közepétől – ismert történelmi okok miatt – a tehetségügy kényes kérdéssé vált, s hosszú időre eltűnt a geográfiai szakirodalomból. Az 1970-es évek második felétől váltak egyre nyomatékosabbá azok, az emberi erőforrásokkal kapcsolatos *területi kutatások*, melyekben a tehetség problematikája újra a felszínre kerülhetett. KOZMA F. (1981) a tehetséget és innovációs készséget a legnagyobb gazdasági tartalékunkként interpretálta. A hazai tapasztalatok azt mutatták, hogy szellemi élet térszerkezete és az innovációra alkalmas térségek elhelyezkedése nagyfokú aránytalanságokat mutat (KOZMA T. 1983, KÖSZEGFALVI GY. 1975, NEMES NAGY J. 1988, RUTTKAY É. 1988). Láthatóvá vált, hogy a kvalifikált munkaerő migrációja a gazdaságilag fejlettebb a városok felé irányul (B. HORVÁTH E.-BOROS F. 1984, FORRAY R. K. 1993). A városok és a falvak értelmiségi arányaiban területi különbségek alakultak ki, melyek az Alföldön szélsőségesebbek, mint másutt (BECSEI J. 1983). A vezető értelmiségi pályához jutás esélyei területileg erősen differenciálódtak (ENYEDI GY. 1986). Az innovációk terjedésében a kelet-nyugati különbség mellett, egyre látványosabban rajzolódtott ki egy észak-déli regionális megosztottság is (RECHNITZER J. 1993).

Az oktatási rendszer országos szintű vizsgálata nyomán derült fény arra, hogy az iskolázottság, képzettség települési és regionális szintű eltérései rendkívül nagyok (BÁTHORY Z. 1973, KOZMA T. 1973, 1988). A tanulók kulturális eszköztudását, eredményességét mérő hazai vizsgálatok a *területileg is differenciált* szociokulturális háttér iskolai teljesítményekre gyakorolt hatását igazolták (VÁRI P. szerk. 1997, NEUWIRTH G. 2003). A „települési lejtő” alján élő népesség alacsonyabb iskolai végzettsége a gyerekek továbbtanulási motivációjára is hat, így hozzájárul az alacsony státusú rétegek újratermeléséhez (M. CSÁSZÁR ZS. 2003). A továbbtanulási szándék kapcsolatban áll az oktatási intézmények elérhetőségével, azok lakóhelytől mért *távolságával* is (FORRAY R. K.-KOZMA T. 1993).

A *gazdaságföldrajzi, közgazdaságtani, ill. a regionális gazdaságtani* szakirodalom tág teret szentel a modern technológiai elemek diffúziójának, s vele együtt a globalizáció okozta gyors gazdasági-kulturális változásoknak, melyek irányt szabhatnak az emberi képességek fejlődésében is (MAGYARI BECK I. 2004, KEVICZKY L. 2001, BAYER J. 2002). Gyakran tárgyalt problematika a humán- és a társadalmi tőke területi állapota (KOZMA F.-FALUSNÉ SZIKRA K. 2002, CSATH M. 2002), valamint a tudásteremtés, tudásáramlás és az innovációs aktivitás kérdése (SMAHÓ M. 2005). Kurrens témává vált a tehetségek országhatárokat átlépő migrációja, mely

nagy nyereséget jelent a befogadó ország számára (WOLFENDALE, A. 2001). SAXENIAN, A. L. (2006) hívta fel a figyelmet arra, hogy megindult az „agyak körforgása” a centrumterületek és a gyorsan fejlődő perifériák között. DÖVÉNYI Z. (2005) szerint a nemzetközi vándorlás áramlatában fekvő országok profitálhatnak kedvező földrajzi helyzetükből, ha a „demográfiai bonuszból” ki tudják válogatni a megfelelő csoportokat. A befogadó helyek társadalmi nyitottsága, a kultúrák keveredése és a gyakori térbeli kölcsönhatások kedvező talajul szolgálhatnak a felfedezések, újítások számára (GODÓ N. 2002, FARKAS J. 2003). A hely szellemét (genius loci) ma is olyan erőként kell meghatároznunk, ami gondolkodásunkra, képességeinkre is hat (JANKÓ F. 2002). CSERMELY P. (2006) az innováció születésében a különböző világokból érkezett emberek eszmecserejének fontosságát és ebben a térbeli hálózatok csomópontjainak szerepét hangsúlyozza. A kvalifikált, kreatív munkaerő migrációs célterületeiben, s ezzel együtt a kreatív gazdasági tér kialakulásában, egyre jobban kidomborodik a földrajzi helyek és a társadalmi tolerancia szerepe (FLORIDA, R. 2002, Ó HÜALLACHÁIN, B.-LESLIE, T. F. 2005). Nemrégiben értékes, hazai és nemzetközi tanulmányok jelentek meg a kreatív gazdaság, ill. a kreatív munkaerő területi struktúrájával kapcsolatban (KOVÁCS Z. et al. 2007, SÁGVÁRI B.-LENGYEL B. 2008). A tehetség földrajzának problémaköréhez visszatérő, első jelentős publikáció TÓTH J. (1990) tollából látott napvilágot. A szerző a magyar tudományos élet szereplőinek születési, lakó- és munkahely-adatait vizsgálva, olyan területi egyenlőtlenségeket és regionális eltéréseket tapasztalt, melyek nem magyarázhatók a népességeloszlás és a településrendszer sajátosságaival.

Az ezredforduló tájékán a Pécsi Tudományegyetem a kulturális földrajzi kutatások fellegvárává vált (TRÓCSÁNYI A.-TÓTH J. 2002). Itt került sor a tehetség térbeli megjelenését, törvényszerűségeit kutató *talentumföldrajz* fogalmának bevezetésére, egyúttal megfogalmazást nyert a tehetség térbeliségét feltáró elméleti és alkalmazott kutatások szükségessége is (TÓTH J. 2000, 2004). Az *alkotásföldrajz* fogalmát VOFKORI L. (2003) definiálta. Az új évezred elején írók, költők életútját, alkotásait bemutató, tematikus tehetségterképeket tartalmazó irodalomtörténeti atlasz látott napvilágot (PAPPVÁRY Á. szerk. 2000).

E fentebb vázolt problémakörök világossá tehetik, hogy *a tehetségnek térbeli előzményei és konzekvenciái is vannak*. Ugyanakkor az is kiderül, hogy a tehetség térbeliségét érintő sokféle megközelítés meglehetősen diszperz rendszert alkot. Következésképpen szükség van egy *elméleti keretre*, mely egyrészt összefoglalja és szálanként rendezi a tehetség térbeliségével kapcsolatos információhalmazt, másrészt új látásmóddal gazdagítja a térkutatást. Tekintve, hogy a földrajz kiváló szintetizáló-képességű tudomány, s a

tehetség térbeliségének kutatásában hagyományokkal is rendelkezik, úgy ítélem, *ezt a funkciót a tehetségföldrajznak célszerű betöltenie.*

A tehetségföldrajzzal kapcsolatos kutatói aspirációim alapvetően három, metodikai szempontból elkülönülő, de együtt szerves egészet alkotó témakört érintenek. Az első témakör a *tehetségföldrajz elméleti alapjaival* függ össze. Hipotéziseim szerint:

- *A tehetséget az eddigi tehetség-modelleken túlmutató, szélesebb tér-idő rendszerben, a földrajzi és történelmi folyamatok kontextusában kell értelmeznünk.*
- *A tehetségföldrajz a földrajztudománynak azon tudományszakágaként definiálható, mely az emberi tehetség és a földrajzi környezet struktúráinak viszonyát, kapcsolatrendszerét, kölcsönhatásait vizsgálja.*

Célom a tehetséget – egy rendelkezésre álló – pszicho-szociális modell bővítésével geográfiai szempontból értelmezni, feltárni a tehetségföldrajz perspektíváit, valamint meghatározni helyét és kapcsolatait a tudományok rendszerében. A célok megvalósításához elengedhetetlennek tartom a tehetség fogalmának tisztázását, a tehetségfelfogások történeti változásának áttekintését.

A második tárgykörhöz a *tehetségföldrajz módszertani kérdéseivel* kapcsolatos törekvéseim sorolhatók. Ma már számos lexikon elektronikus változata hozzáférhető, melyek rendszerint hatalmas mennyiségű, térinformatikai eszközökkel jól kezelhető területi adatot tartalmaznak. Ezek módszeres feltárása, rendszerezése, elemzése és vizuális interpretációja érdekes és újszerű összefüggésekre deríthet fényt.

- *Célom egy olyan, könnyen adaptálható módszer bemutatása, mely a lexikonadatokat a valóság első szintű leképezésének tekintve, lehetőséget kínál az előzőekben vázolt feladatok megvalósítására, a tehetség térbeliségének kutatására.*

A harmadik problémakör a *tehetség térproblematikájának empirikus úton történő megragadása.* További feltevéseim szerint:

- *A földrajzi (természeti+társadalmi) környezet struktúrái befolyásolják a tehetség térbeli megjelenését térszerkezetét.*
- *A társadalmi-földrajzi terek általános relációi és törvényszerűségei (mennyiségi és minőségi eloszlás, fejlődés, terjedés, térbeli koncentráció és dekoncentráció, centrum és perifériaviszony, vonzás és taszítás) a tehetség térstruktúráiban és mozgásfolyamataiban is megjelennek.*
- *Amennyiben a tehetség előfeltételeként előálló adottságok és hajlamok előfordulási gyakoriságát minden populációban állandónak vesszük, úgy a tehetség térbeli előfordulási gyakorisága egy bonyolult társadalmi egyenlőtlenségi rendszer térbeli dimenzióit jeleníti meg.*

A Magyar Életrajzi Lexikonból (KENYERES Á. szerk. 2004) létrehozott adatbázis statisztikai és térinformatikai módszerekkel történő feldolgozása mellett olyan, modellként szolgáló tehetségterképek készítését tűztem ki célul, melyek jól illusztrálják, és egyben értelmezhetővé teszik egyes földrajzi helyek, területek tehetség-háztartásának változásait, összefüggéseit.

2. Kutatási módszerek

A tehetségföldrajz *elméleti megalapozását* szolgáló felkészülés a tehetséggel kapcsolatos a téma – jelleghénél fogva rendkívül tág körű és terjedelmű – szakirodalmának tanulmányozására épült. A tehetségkutatás interdiszciplináris arculata alapvető jártasság megszerzését követelte számos tudományterületen (pl. pszichológia, szociológia, regionális gazdaságtan). Az első nagyobb témakör, az elméletalkotás eszközeül a célt leginkább szolgáló *elemző-értelmező esszé* műfaját választottam.

A legnagyobb kihívást a több mint 17 ezer címszót tartalmazó Magyar Életrajzi Lexikon digitális változatából egy *koherens, térinformatikailag kezelhető adatbázis létrehozása* jelentette számomra. A korábbi, lexikonadatok segítségével készült tehetségterképek előállításának megoldásai ugyanis nagyrészt feledésbe merültek, másrészt eljárt felettük az idő. A digitális adatok feldolgozáshoz, kiértékeléshez használt adatkezelő és térinformatikai programok nyújtotta lehetőségeknek ma már csak a fantázia szab határt. Olyan *módszert kívántam tehát kidolgozni és bemutatni*, mely bármi, a lexikonok szerkesztési elvei szerint készült digitális adatbázis feldolgozására használható. Fontos megjegyezni, hogy e metódus túlmutat az egyszerű számítástechnikai megoldásokon, lényege az adatok *ellenőrzött osztályba sorolása*, mely nem valósítható meg a témával kapcsolatos mögöttes tudás és tapasztalat nélkül.

Az adatbázis létrehozása – sok kísérletezés után – a következő főbb lépésekben történt:

- *Megfigyelés:* A szócikkek szerkezetének, tartalmának tanulmányozása, információgyűjtés; az információk alapján a fő entitások, entitáscsoportok meghatározása és táblázatba foglalása; hipotetikus kódrendszer kidolgozása, majd Kódtábla készítése; próbakódolás.
- *Mintavétel:* A Lexikon szövegállományának táblázatkezelő programba exportálása; a szócikkek első mondatainak leválasztása és azonos alakú rekordok szerkesztése.
- *Az Adattábla és a Kódtábla véglegesítése:* Felmerülő hibák javítása; adatok ellenőrzött osztályba sorolása; a szűrőfeltételként használt kikö-

tések Kódtáblázatban történő rögzítése; a kódolás ellenőrzése, szükség szerinti módosítása; a hiányok pótlása és a kategóriák véglegesítése.

Az elkészült Adattábla a tér- és/vagy időbeli, valamint tehetség-típusonkénti kritériumok megadásával az összefüggések feltárásának széles spektrumát kínálta. Ezután kerülhetett sor a különböző szempontú *statisztikai és területi elemzésekre*, melyekhez a *Microsoft Excel* táblázatkezelő programot és az *ArcGIS* térinformatikai szoftvert használtam. A térbeli paramétereket csak *Magyarország mai területére* vonatkozóan jelenítettem meg, mivel a települési adatokat tekintve erről a területről rendelkeztem hiánytalan térinformatikai adatbázissal.

A tehetség térbeliségének első szintű modellezéséhez az egyes földrajzi helyek (települések, megyék) *tehetség-háztartását* (kibocsátás, befogadás, egyenleg, megtartás, vonzás, forgalom) kifejező mutatókat alakítottam ki. *Tehetség-kibocsátó* helyként a születési helyeket, *tehetség-befogadó* helyként pedig a halálozási helyeket fogtam fel, következésképpen kibocsátási értéknek a születések, befogadási értéknek a halálozások számát tekintetem. A *tehetségegyenleg* a kibocsátási és a befogadási érték különbségéből állt elő. Egy földrajzi hely szülőttei közül *megtartottnak* minősítettem azt, aki ugyanazon a helyen halt meg, mint ahol született, *elvándorló* pedig azt, aki másikon. Hasonlóképpen, egy adott földrajzi helyen meghaltak közül *megtartottnak* minősült az, aki ugyanott született, ahol meghalt, *bevándorló* pedig az, aki másikon. A *tehetségforgalmat* az elvándorlók és a bevándorlók összege adta.

A kiválóság felé vezető útnak *természetesen számos egyéb, igen fontos térbeli állomása* is lehetnek (pl. képzési helyek, munkahelyek), ám ezekkel e munka keretei között nem állt módomban foglalkozni. A nyers adatokból, s a belőlük kialakított mutatókból származó levezetések, következtetések, térbeli mintázatok egy nagy látóterű *modellvizsgálat* eredményei, melyekből túlságosan „messzemenő” következtetéseket levonnunk sem a településeket, sem a megyéket illetően nem szabad. Emellett a rendelkezésre álló keretek nem tették lehetővé a minden település, minden megye részletes bemutatását, s a helyi társadalmi-gazdasági struktúrák történeti távlatú, minden részletre kiterjedő vizsgálatát sem. Megállapításaimat ezért néhány karakterisztikus *példa kiemelésével* igyekeztem alátámasztani.

A települések tehetség-háztartásának *abszolút mutatóit* a teljes sokaságon, a teljes vizsgált időszakra és valamennyi pontosan meghatározott születési és halálozási helyre vonatkozóan vizsgáltam. A területi és időbeli változások megjelenítése, összehasonlítása céljából a megyei mutatókat két periódusban, az 1867-1919 közötti, valamint az 1920 utáni időszakra vonatkozóan elemeztem. A mai Magyarország településeinek, megyéinek össze-

hasonlítása céljából, a KSH népszámlálási adatai segítségével, *1000 lakosra vetített fajlagos mutatókat* hoztam létre.

A települések fajlagos mutatóit a KÖSZEGFALVI GY.-TÓTH J. (1998) által javasolt *településkategóriák* figyelembe vételével elemeztem. Az indexek segítségével modelleztem a népesebb települések (közép- és nagyvárosok), valamint a megyék *tehetség-háztartását*. Ehhez három indexet, a *fajlagos kibocsátást, a fajlagos megtartást és a fajlagos vonzást* használtam.

A településeket és megyéket fajlagos mutatóik adathalmazának első harmadát jelző 33. percentilis, valamint kétharmadszintjét mutató 67. percentilis értékéhez viszonyított helyzete alapján csoportosítottam. Az első harmadba eső mutatókat „rossznak (R)”, a másodikba esőket „közepesnek (K)”, a harmadik harmadba jutókat pedig „jónak (J)” minősítettem. Ezek figyelembe vételével 24 *variánst* különíthettem el. A változatokat a minősítési csoportok kombinációinak rövidítésével jelöltem (pl. JJK = jó kibocsátó-, jó megtartó-, közepes vonzóképeség) és táblázatba foglaltam.

A különböző periódusokra számított megyei *fajlagos mutatók egymáshoz viszonyított aránya* alkalmasnak bizonyult a területi változások érzékeltetésére. Kiszámítottam a megyeközpontok tehetségbefogadásának *koncentrációs mutatóját*. A megyék tehetség típusonkénti specializációját a *lokációs hányaddal* fejeztem ki. A területi adatok különbségeinek érzékeltetésére és térképi megjelenítésére a *Natural Breaks (Jenks)* osztályozási eljárást alkalmaztam, mely figyelembe veszi az egymáshoz közel álló adatok természetes összetartozását és megoszlását.

3. Az eredmények összefoglalása

Az értekezés *első nagyobb egységében a tehetségföldrajz elméleti alapjait* tártam fel, mely nélkülözhetetlen háttérrel biztosított az empirikus kutatáshoz. Ennek során áttekintettem a tehetség térbeliségének kutatási előzményeit. Ráműtöttem arra, hogy a tehetség földrajzi eloszlásának vizsgálata, a térbeli differenciák okainak kutatása nem idegen a geográfia szellemétől, sőt a hazai társadalomföldrajzban hagyományai is vannak. Bemutattam azokat a táj-, kultúra-, innováció- és humánerőforrás-centrikus közéletismódokat, melyekkel a geográfia, valamint a problémakörből merítő tudomány-szakok a tehetség térbeliségét láttatták és látatják.

A tehetség fogalmának tisztázása céljából tudománytörténeti megközelítésben felvázoltam a tehetségfelfogások fejlődését, foglalkoztam a tehetség meghatározásának elméleti nehézségeivel, valamint példákkal illusztráltam a tehetség és a kultúra egymáshoz való viszonyát. A tehetséget mindig saját kulturális referenciarendszerében kell értelmeznünk.

Ismertettem a széles körben elfogadott REZULLI-MÖNKES-féle tehetség-modellt és javaslatot tettem a modell földrajzi és történeti szempontokat is figyelembe vevő bővítésére. Mivel *a tehetségre a közvetlen szocializációs mezőt is magába foglaló, tágabb, földrajzi és történelmi környezet is hat, a tehetség csakis az eddiginél szélesebb tér-idő rendszerben, a tehetség és a különböző, mezotérben manifesztálódó környezeti entitások közti viszonyok és kölcsönhatások rendszerében értelmezhető.*

Kialakítottam a tehetségföldrajz fogalmi kereteit. Vizsgálati tárgyuk és céljaik alapján elkülönítettem a tehetségföldrajz két látásmódját, a korábban körvonalazott talentumföldrajzot és az alkotásföldrajzot, s ezzel együtt meghatároztam helyüket a geográfia és a tehetségkutatás metszetében. A tehetségföldrajzot a kulturális földrajz részének tekintem. Bemutattam a tehetségföldrajz általános ágazati és regionális megközelítési módját, mely mind a talentum-, mind az alkotásföldrajzban kifejezhető. Felfedtem a tehetségföldrajz interdiszciplináris kapcsolatait. A tehetségföldrajz a földrajztudomány azon tudományágaként definiáltam, mely az emberi tehetség és a földrajzi környezet struktúráinak viszonyát, kapcsolatrendszerét, kölcsönhatásait vizsgálja.

1. táblázat: Az Adattábla rekordjainak szerkezete. A szerző szerkesztése

Név (pl.)	Nem (ff=1, nő=2)	Születés helye	Születés éve	Halálozás helye	Halálozás éve	Speciális ismérvek	1. kód-hely	2. kód-hely	3. kód-hely	4. kód-hely
Szablik István	1	Szeged	1746	Kalocsa	1816	fizikus, tanár	162	155	x	x

A második nagyobb egységben – a kutatást előkészítő vizsgálatok ismertetése után – egy olyan új, tudomásom szerint ez idáig még nem használt módszert mutattam be, mely a lexikonadatokat a valóság első szintű leképezésének tekintve, az ellenőrzött osztályba sorolás módszerével lehetőséget kínált a tehetség térbeliségének modellezésére. Ennek kapcsán rávilágítottam azokra a módszertani problémákra, dilemmákra, melyek a szócikkek szerkezeti és tartalmi feltárását, a főbb entitások meghatározását kísérték. Megállapítottam, hogy a nehézségek ellenére a Lexikonban közölt térbeliséget, időbeliséget, valamint a tehetségek típusát kifejező adatok tudományos igénnyel feldolgozhatók (1. táblázat).

Definiáltam a kutatás során használt fogalmakat és ismertettem a mintavételi eljárás kritériumait és lépéseit. Bemutattam az Adattábla és a Kód-tábla kialakításának és ellenőrzésének módszerét, a tér- és időbeli adatok értelmezési kereteit. Meghatároztam azokat a kikötéseket, melyekkel az

azonos egyedtípusba tartozó speciális ismérvek (attribútumok) kiszűrését az *Excel* táblázatkezelő programmal megkezdhettem (2. táblázat). Ismertettem a szűrés, a kódolás, valamint a tehetség-kategóriák véglegesítésének menetét. Fény derült arra, hogy a tehetséget azonosító speciális ismérvek a tehetségekutatás szakirodalmában definiált tehetség típusok alapján – többkevesebb kompromisszummal – osztályba sorolhatók.

2. táblázat: A Kódtábla egy tipikus sora. A szerző szerkesztése

Kód	Típus	Kód	Terület	Kód	Specifikum (entitás)	Kikötések	Találatok (attribútumok)
1	Intellektuális	110	Agrárterületek	111	Növénytermesztési és kertészeti tudományok	termeszt, kertész, kerttervező, kertművész, pomológus, dendrológus, nemesít, növényvédelem, növényvédelmi, gabona, vetőmag, agrobotanikus, szőlész, borász, ampelológus, ampelográfus, pincemester, hagyma, gyümölcs, arborétum	növénytermesztő, kertészmező, gyümölcskertész, pomológus, dendrológus, műkertész, kerttervező, kertművész, kertész szaktanár, kertészeti és méhészeti szakíró, szőlő-, zöldség-, dísznövény-, gyógynövénytermesztő v. nemesítő, növényvédelmi szakember, növényvédelem kutatója, paprika-, burgonya-, gyümölcs-, búza-, rózsa-, gyógynövény-, szőlő-, növénynemesítő, a vetőmagvizsgálat szakembere, gabonaszakértő, szőlő- és gyümölcsstermelő, borász, szőlész, szőlészeti és borászati kutató v. szakember, ampelológus, ampelográfus, pincemester, gyümölcsész, hagymakutató.

A munkamenet végére egy *térinformatikailag kezelhető koherens adatbázist* kaptam, mely alkalmasnak bizonyult a további feldolgozásra, a tehetség térbeliségének modellezésére. A létrehozott adatbázis – melyből tetszőleges tér-, idő-, vagy tehetségkategóriánkénti kritériumok megadásával igen sokféle minta leválogatható – további kutatások céljaira könnyen felhasználható. A bemutatott módszer könnyen adaptálható egyéb, hasonló szerkesztési elvek szerint készült kiadványok adatainak feldolgozására is. A módszertani fejezet utolsó részében a speciális ismérvek által azonosított és általam bekódolt tehetségkategóriákat jellemeztem.

A *harmadik fő részben*, melyben a statisztikai és területi elemzések kaptak helyet, a tehetség térproblematikáját empirikus úton igyekeztem boncolgatni. Ehhez meghatároztam a települések és megyék *tehetség-háztartásának* (kibocsátás, befogadás, egyenleg, megtartás, vonzás, forgalom) mutatóit. A Lexikon adataiból és a belőlük képzett mutatókból derivált

következtetések, térbeli mintázatok egy nagy látószögű *modellvizsgálat* eredményeiként értékelhetők.

A munkafolyamat során *történeti kontextusban értékeltem a főbb demográfiai és tehetség típusonkénti mutatókat*. Ezek szerint a minta, melybe elsősorban 19. és 20. századi talentumok tartoztak erőteljes férfítőbbletet mutatott. A tehetségek közel háromötöde intellektuális, negyede művészi, kisebb része pedig a társas és a mozgásműveltségi típust képviselte. A születési és halálozási adatok figyelembe vételével készített dekádönkénti kumulatív eloszlás szerint a kvázi egy időben működő tehetségek száma az 1930-as, 1940-es években, néhány esetben (sport, előadó-művészet, rendezés) pedig a következő évtizedben érte el csúcspontját. Az évtizedenkénti változások jól illusztrálták a talentumok számának a dualizmus időszakában bekövetkezett jelentős gyarapodását.

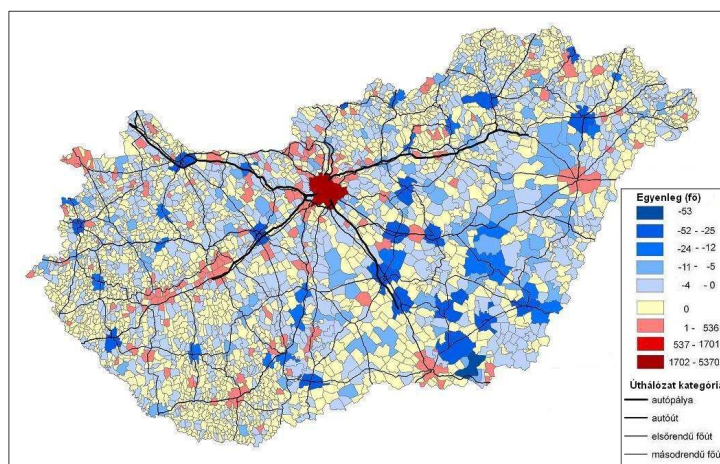
A települések *tehetség-háztartásának* abszolút mutatóit a teljes sokaságon, a teljes vizsgált időszakra és valamennyi pontosan meghatározott születési és halálozási helyre vonatkozóan vizsgáltam. A kibocsátási, befogadási, megtartási és vonzásértékek alapján a történelmi Magyarország városai közül magasan kiemelkedett Budapest, míg a regionális centrumok szintjén Kolozsvár, Debrecen és Szeged valamennyi szempont szerint a többi város elé került.

Térképeim a jelenlegi államterületre vonatkozóan, a mai közigazgatási határok figyelembe vételével készültek el. A születések településkénti abszolút számában, valamint a születési helyek eloszlásában hozzávetőlegesen tükröződött a településsűrűség és –nagyság területi képe, de az indokoltnál gyérebb foltok is megfigyelhetők voltak. *A tehetség-kibocsátás súlypontja kelet felé tolódott.*

A *befogadó* települések területi eloszlása, a tehetségkoncentráció növekedése és Budapest hatalmas túlsúlyának kialakulását mutatta. A főváros mindent elsöprő fölénye mellett a települések csupán töredéke tudott pozitív tehetség-egyenleget felmutatni. A nagyobb tehetségforgalmat bonyolított települések a főbb közlekedési útvonalak mentén és az utak csomópontjaiban helyezkedtek el (1. ábra). A tehetséget *megtartani* és *vonzani* csak igen kevés település tudott.

A települések 1000 lakosra vetített *fajlagos mutatóit* a különböző településkategóriák figyelembe vételével elemeztem. A kis települések alacsony lélekszáma indexeiket igen szélsőségesen befolyásolta. Az 1960. évi települési adatokra számolt fajlagos kibocsátásban a városok közül történelmi kisvárosaink, iskolavárosaink, alföldi mezővárosaink és egyetemi központjaink emelkedtek ki. Az 1990. évi adatokra vonatkoztatott fajlagos befogadási értékek ugyancsak egyetemi városaink, egyházi központjaink,

valamint Balaton-parti üdülővárosaink magas részesedését tükrözték. A legjobb megtartó-képességű települések között feltűnően sok alföldi mezőváros található (2. ábra). A lakosságszámhoz viszonyítva a legtöbb tehetséget regionális központjaink, iskolavárosaink, egyházi székhelyeink és üdülővárosaink vonzották. Budapest valamennyi kategóriában kiemelkedően teljesített.

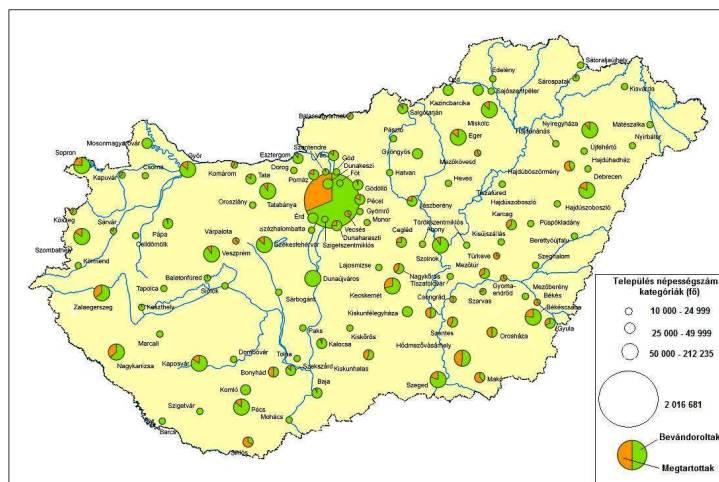

1. ábra: A települések abszolút tehetség-egyenlege Magyarországon (819-1990). Adatok forrása: Magyar Életrajzi Lexikon. A szerző számítása és szerkesztése

Három fajlagos index segítségével modelleztem a népesebb települések (közép- és nagyvárosok) *tehetség-háztartási alapváltozatait*. Budapestet óriási „tömege”, kiugró dinamikája, valamint kivételesen magas megtartó- és vonzóképesége miatt külön kezeltem. A főváros tehetség-háztartása az egész ország tehetség-háztartását befolyásolta. Budapesten kívül a jó kibocsátású, jó megtartó- és vonzóképeségű városok közé három egyetemi központunkat (Sopron, Szeged és Debrecen), három egyházi székhelyünket (Vác, Esztergom és Eger), valamint Kecskemétet soroltam. A leggyengébb mutatókkal rendelkező településeink közé volt „szocialista” iparvárosaink és a budapesti agglomeráció elővárosai kerültek. Konklúzióként megállapítható, hogy a jó kibocsátás és rossz megtartó képesség sohasem, a jó kibocsátás és rossz vonzóképeség pedig csak ritkán jár együtt. A tehetség fejlődésének kedvező „tehetségbarát” környezet” nagy megtartó- és jó vonzerőt is jelenthet. Az „elit” (JJJ) kategórián túl a jó megtartó-képességű városok többnyire alföldiek, a jó vonzóképeségűek pedig kevés kivétellel dunántúli-

liak voltak. A megtartást és a vonzást – bár lehet átfedés – nem ugyanazok a tényezők idézték elő. Az előbbiben mindenképpen erősebb lehetett az érzelmi, a másodikban a materiális jellegű motivációk szerepe.

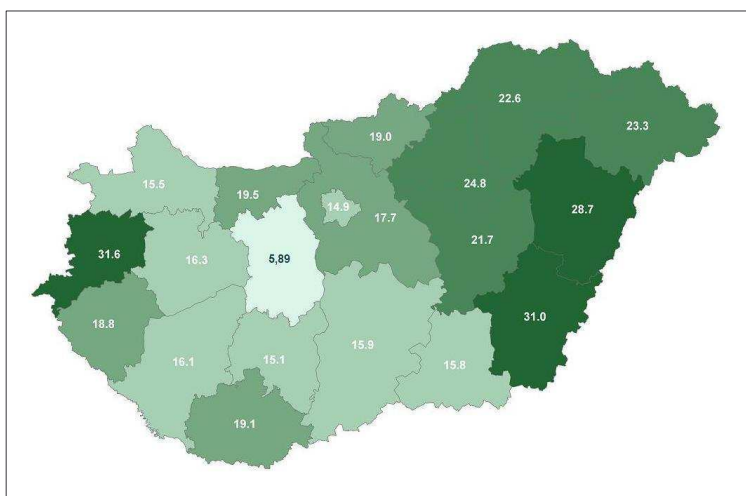
A megyék tehetség-háztartási mutatóit a Kiegyezéstől 1990-ig számított időszakra, a kibocsátás és a befogadás mutatóit pedig azon belül további két periódusra bontva (1867-1919 és 1920-1990) értékeltem. A megyei mintákba csak azok adatai kerültek be, akik a mai Magyarország területén pontosan megjelölt születési és halálozási hellyel rendelkeztek.

2. ábra: A bevándorolt és megtartott tehetségek aránya a 10 ezer főnél népesebb településeken (1819-1990). Adatok forrása: Magyar Életrajzi Lexikon. A szerző számítása és szerkesztése

A kibocsátás abszolút és fajlagos mutatóit tekintve a Dunán inneni megyék többnyire felülmúlták a dunántúliakat, de kivételek mindkét oldalon akadtak. A területi változás indexe látványosan fejezte ki azokat a közel egy évszázad alatt lezajlott társadalmi-gazdasági változásokat, melyek egyes megyék, régiók lakóinak életminőségében, képességeik kibontakoztatásának lehetőségében is megmutatkoztak (3. ábra). Ebben a foglalkozási, jövedelmi és infrastrukturális viszonyok változása mellett a feltehetően nagy szerepet kapott a szellemi urbanizáció, mely a magába foglalja a képzettségi szint javulását, valamint az oktatási, tudományos és kulturális infrastruktúra gyarapodását. A területi fejlődést jellemzi, hogy a városok erőteljes koncentráló hatása ellenére a változás mértéke általában nem a központi településeken, hanem azok vonzáskörzetében volt nagyobb.

A *tehetség-befogadás* megyénkénti differenciái meghaladták a kibocsátást. Regionális centrumaink koncentráló hatása igen jelentősnek mutatkozott, befogadási értékeik a megyei adatokat erősen befolyásolták. A megyeszékhelyek tömörítő hatását alkalmanként magasabb befogadó-képességű települések mérsékeltek.

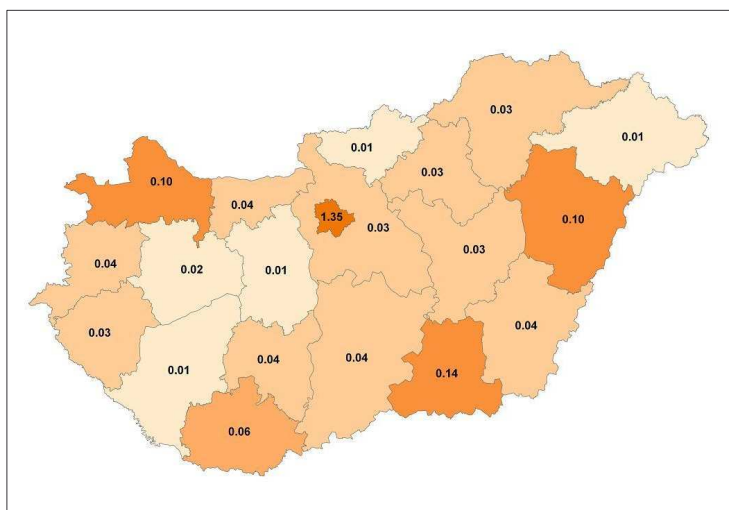

3. ábra: A megyék fajlagos tehetség kibocsátásának változási indexe az 1867-1919 és az 1920-1962 közötti periódusok figyelembe vételével Magyarországon. Adatok forrása: Magyar Életrajzi Lexikon. A szerző számítása és szerkesztése

A két vizsgált periódus befogadásának összehasonlításával láthatóvá váltak azok, a társadalmi-gazdasági fejlődés területi különbségeiből fakadó regionális folyamatok, melyek a lakosság életkörülményeinek nagytérsgégi különbségeiben is megjelentek. A dunántúli megyék általában jobb befogadók voltak, mint a kelet- és észak-magyarországiak, ami – tekintve, hogy kibocsátásuk alacsonyabbnak mutatkozott – bizonyította a tehetségek területi szintű elvonását. A befogadás-változási indexek viszont jelezték, hogy a leggyengébb pozícióból induló alföldi megyékben a fejlettségi és életszínvonalbeli különbségek mérséklődtek, a helyi tehetségbefogadó kapacitás növekedett.

A *megtartó-képesség* abszolút és fajlagos mutatói az alföldi megyék mérsékelt dominanciáját tükrözték, csak Szabolcs-Szatmár-Bereg jelentett kivételt. A Dunántúlon feltűnő volt Veszprém, Fejér és Somogy megye gyenge mutatója. A mezőnyből Csongrád és Hajdú-Bihar, valamint Győr-

Sopron megye emelkedett ki (4.ábra). A fajlagos *vonzásértékek* a Dunántúl enyhe előnyét érzékeltették, ami ugyancsak a tehetségek nyugatra vándorlását támasztotta alá. A legnagyobb fajlagos *tehetségforgalmat* a főváros után Csongrád és a leghamarabb modernizálódott dunántúli megyék (Győr-Moson-Sopron, Vas, Veszprém) bonyolították.

4. ábra: A megyék fajlagos tehetség-megtartása (%) 1867-1990 között Magyarországon.
Adatok forrása: Magyar Életrajzi Lexikon. A szerző számítása és szerkesztése

A megyék jó kibocsátó- és jó megtartó-képessége többnyire együtt jelentkezett. A legjobb tehetség-kibocsátó és megtartó megyék területe, vagy területének egy része egybeesett a regionális fejlődés magterületeivel, és beletartozott a történelmi Magyarország legkorábban modernizálódott zónáiba (Északnyugat-Magyarország, Alföld). Feltételezhető, hogy a jó közlekedés-földrajzi helyzet, az intenzív kapcsolatrendszer, a városi funkciók korai kialakulása, a lakosság polgárosultsága, innováció befogadó és közvetítő készsége, öngazgatásra való képessége, vagyoni helyzete, iskolázottsága, speciális kultúrája eredményezte a jobb mutatókat (3. táblázat).

A legrosszabb tehetségháztartási indexeket északkelet-magyarországi megyéink (Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg) produkálták, ahol a periférikus helyzet, a település-földrajzi adottságok (városhiányos térségek, aprófalvak), a gyors népességgyarapodással lépést nem tartó kulturális infrastruktúra fejlődése, a hátrányos szociokulturális és szocioökonómiai környezet visszahúzó erőkként működtek.

A különböző tehetség típusba tartozók területi átrendeződése szintén tükrözte a társadalmi tér átalakulását. A kibocsátási értékek alapján az intellektuális tehetségek koncentrációja eleinte a nyugati, majd a trianoni határok megvonása után, az új regionális, egyetemi, egészségügyi és egyházi központok kialakulását követően a keleti és déli országrészben lett nagyobb. A mozgásműveltségi típusokhoz tartozók eleinte az ország keleti, majd az ország északi és középső részén tömörültek az átlagosnál nagyobb arányban. A művészi tehetségek részesedése jellemzően a Dél-Dunántúlon és néhány alföldi megyében volt magas. A társas tehetségek kezdetben a Tiszántúlon képviseltették magukat magas arányban, majd a területi eloszlás kiegyenlítettebb lett.

3. táblázat: A jó fajlagos tehetség-kibocsátású megyék változatai Magyarországon. (J=jó, K=közepes, R=rossz). Adatok forrása: Magyar Életrajzi Lexikon. A szerző számítása és szerkesztése

Értékelés	Megye	Kibocsátás (y^K)	Megtartás (y^M)	Vonzás (y^V)
JJJ	Csongrád	0,654	0,141	0,301
	Győr-Moson-Sopron	0,472	0,098	0,229
	Hajdú-Bihar	0,455	0,100	0,169
JJK	Vas	0,548	0,047	0,109
JJR	Békés	0,376	0,049	0,078
JKR	Jász-Nagykun-Szolnok	0,388	0,04	0,070

Össességében megállapítható, hogy a természeti és társadalmi struktúrák komplexumaként megjelenő földrajzi környezet befolyásolja tehetség térszerkezetét, térbeli mozgásfolyamatait. A földrajzi vizsgálatokban prioritást élvező térszerkezetek, folyamatok, törvényszerűségek (pl. mennyiségi és minőségi eloszlás, fejlődés, terjedés, térbeli koncentráció és dekoncentráció, centrum és perifériaviszony, vonzás és taszítás) a tehetség térbeliségében is megjelentek. A tehetség térbeli előfordulási gyakorisága, egy bonyolult társadalmi egyenlőtlenségi rendszer térbeli dimenzióit jelenítette meg. A tehetség-háztartás mutatói jó indikátorai voltak azoknak az élethelyzetekben, életminőségben jelentkező különbségeknek, melyek adott történelmi korban és adott földrajzi helyen segítettek, vagy gátolták a tehetség kibontakozását, produktivitását. Ezt mutatták be földrajzi modelljeim.

4. Az eredmények hasznosításának lehetőségei, kutatási perspektívák

A kutatás további céljai egyértelműen körvonalazhatók. Szándékomban áll – a fent vázolt módszerekkel – modelljeimet a *történelmi Magyarország teljes területére* kiterjeszteni, illetve adatbázisomat újabb lexikonok adatbázisával bővíteni. Külön feladatként fogalmazódott meg bennem a *külföldre vándorolt* talentumok térbeli és szakmai szempontok szerinti értékelése.

A rendelkezésekre álló adatbázis egyéb adatbázisokkal összekapcsolva az összefüggések feltárásának széles spektrumát kínálja. Izgalmas kérdés-ként merült fel számomra, hogy a tehetségszám összefüggésbe hozható-e olyan *kulturális paraméterekkel*, mint pl. a vallási, vagy az etnikai diverzitás.

A Lexikon szócikkei még számos, tehetségföldrajzi szempontból érdekes adatok tartalmaznak, melyek feldolgozása még várat magára. Kiválasztott minta alapján például – újabb migrációs célpontok (pl. iskolák, munkahelyek) hasznos volna elkészíteni a tehetségek *térpálya-modelljeit*. Érdekes probléma, hogy van-e kapcsolat a képzési helyek elérhetősége, valamint a későbbi „beválás” között? Milyen fő tendenciák, trendek figyelhetők meg? Milyen fő fejlődési irányok prognosztizálhatók?

Mindent egybevéve, a magyar művelődés szolgálatában álló kiválóságok adatainak felhasználásával, a tehetségföldrajz eszköztárának alkalmazásával további célul tűztem ki a sokféle tematikus térképre épülő *Magyarország tehetségatlásának* elkészítését.

Alapkutatás jellegű vizsgálataim haszna elsősorban annak felismertetése, hogy mindannyiunk számára hasznos képességeink kibontakoztatása a társadalmi-gazdasági környezetünkön is múlik. Sokat emlegetett nemzeti tehetségünk jól kitapintható, a földrajzilag is lokalizálható struktúra-differenciákra vezethető vissza. Ugyanakkor fel kellene ismernünk, hogy minden állampolgárnak alapvető joga, hogy alkotás-egészség és kultúracentrikus életet élhessen, tehetségével szűkebb és tágabb közösségeit, kulturális örökségünket gyarapíthassa. Ennek biztosítása – elsősorban az oktatási és szociális rendszeren keresztül – alapvetően az állam hathatós beavatkozását követeli. Az igazán *tehetségbarát* oktatáspolitikai és hatékony tehetségmentés azonban kizárólag az oktatási és kulturális célú ráfordítások növelésével, valamint a tehetséggondozás biztosítékát adó tanári hivatás rangjának és megbecsülésének visszaállításával képzelhető el.

5. Publikációs jegyzék

A disszertáció témakörében megjelent közlemények

1. GYÓRI F. 2005: *Debrecen és Szeged jelentősége talentumföldrajzi megközelítésben*. In: Nagy E.-Nagy G. (szerk.) *Az Európai Unió bővítésének kihívásai – régiók a keleti periférián*. Nagyalföld Alapítvány, Békéscsaba, pp. 285-289.
2. GYÓRI F. 2006: *Talentumföldrajzi vizsgálatok a Kárpát-medencében*. In: Szilágyi Gy.-Gidai E. (szerk.) *Gazdaság, régiófejlesztés, oktatás*. Partium Kiadó, Nagyvárad, pp. 37-50.
3. GYÓRI F. 2005: *A talentumföldrajz múltja és jelene*. In: Pirisi G.-Trócsányi A. (szerk.) *Tanulmányok Tóth Józsefnek a PTE Földtudományok Doktori Iskola hallgatóitól*. PTE, TTK, FDI, Pécs, pp. 15-25.
4. GYÓRI F. 2006: *A tehetség földrajzának elméleti megközelítése*. – **Földrajzi Közlemények**, 130. (54.), 1-2. pp. 15-27.
5. GYÓRI F. 2007: *A középfokú oktatás eredményességi mutatóinak tehetségföldrajzi szempontú értékelése a Dél-Alföld határ menti településeinek példáján*. In: Szónoky Ancsin G.-Pál V.-Karancsi Z. (szerk.) *A határok kutatója. Tanulmányok Pál Ágnes tiszteletére*. Magyarországtudató Társaság, Szeged-Szabadka, pp. 107-114.
6. GYÓRI F. 2008: *A tehetségföldrajz hipotetikus koncepciója*. In: Krémer A.-Matiscesek A. (szerk.) *Tér és Tudás. Belvedere Meridionale Kiadó, Szeged*, 185-207.
7. GYÓRI F. 2009: *A középfokú oktatás eredményességének területi különbségei a Dél-Alföldön, különös tekintettel a határ menti térségre*. – **Közép-Európai Közlemények**, 2., 4-5., pp. 49-56.
8. GYÓRI F. 2010: *A humánfejlettség és a szociokulturális háttér hatása a középiskolai eredményesség területi mutatóira*. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok*, 5., 1-2., pp. 9-13.
9. GYÓRI F. 2010: *Egy tehetségföldrajzi modellvizsgálat módszeréről*. In: Görcs N. L.-Pirisi G. (szerk.) *Tér – Talentum – Tanítványok*. IDResearch Kft. – Publikon Kiadó, Pécs, pp. 21-40.
10. GYÓRI F. 2010: *Methods of a talent geography research*. – **Földrajzi Értesítő** (megjelenés alatt), 16 p.

11. GYÓRI F. 2003: *A felsőfokú oktatás területi változásai a Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió Magyarországi és Romániai részén.* In: Kis M.–Gulyás L.–Erdélyi E. (szerk.) *Európai Kihívások 2. Tudományos Konferencia közleményei*, SZTE SZÉFK, Szeged, pp. 153-157.
12. GYÓRI F. 2004: *A régióközpontok szerepe a tehetségeloszlásban Magyarországon.* In: Csapó T.-Kocsis Zs.-Lenner T. (szerk.) *A településföldrajz helyzete és főbb kutatási irányai az ezredforduló után. Tudományos Konferencia közleményei*, BDF, Társadalomföldrajzi Tanszék, Szombathely, pp. 182-193.
13. GYÓRI F. 2004: *„Pályakezdő” tudományos tehetségek területi eloszlásának jellemzői Magyarországon alföldi aspektusból.* In: Barton G. – Dormány G. (szerk.) *II. Magyar Földrajzi Konferencia közleményei*. SZTE TTK Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék, Szeged, pp. 558-574.
14. GYÓRI F. 2004: *A tudományos tehetséggé válás területi különbségei Magyarországon.* In: Barton G. – Dormány G. (szerk.) *Táj, tér, tervezés. Geográfus Doktoranduszok VIII. Országos Konferenciája közleményei*, CD-kiadvány, SZTE TTK Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék, Szeged, 11p.
15. GYÓRI F. 2005: *A tehetség földrajzi szempontú értelmezése.* In: Nagyné Fehér I. (szerk.) *Erdei Ferenc III. Tudományos Konferencia közleményei*, Kecskeméti Főiskola, Kertészettudományi Kar, Kecskemét, pp. 935-939.
16. GYÓRI F. 2005: *Tehetségterképek Magyarországon.* In: Nagyné Fehér I. (szerk.) *Erdei Ferenc III. Tudományos Konferencia közleményei*, Kecskeméti Főiskola, Kertészettudományi Kar, Kecskemét pp. 969-977.
17. GYÓRI F. 2005: *A Duna-Körös-Maros-Tisza eurorégió települései Somogyi József (1942) tehetségterképén.* In: Szónokyné Ancsin G. (szerk.) *Határok és Eurorégiók Nemzetközi Konferencia előadáskivonatai*, SZTE Gazdaság- és Társadalomföldrajzi Tanszék, Szeged, p. 41.
18. GYÓRI F. 2006: *Kísérlet a tehetségföldrajz elméleti megközelítésére.* In: Madarász B.-Kovács A. (szerk.) *III. Magyar Földrajzi Konferencia közleményei*, CD-kiadvány, MTA FKI, Budapest, 19 p.
19. GYÓRI F. 2007: *Tehetségföldrajz – humán fejlettség és az iskolai teljesítmények.* In: Gulyás L. (szerk.) *Régiók a Kárpát-medencén innen és*

- túl. Nemzetközi Tudományos Konferencia közleményei, Eötvös József Főiskola, Baja, pp. 248-252.
20. GYÓRI F. 2007: Az „iskolai tehetséggé” válás esélyei a Dél-Alföld határmenti településein. In: Szónokyné Ancsin G. (szerk.) Határok és Eurorégiók Nemzetközi Tudományos Konferencia közleményei. SZTE TTK Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged, pp. 267-272.
 21. GYÓRI F.-PÁL V. 2007: *The territorial differences in the development of learner's abilities in schools of the southern Great Plains Region – An aspect of the talent geography*. In: Gulyás L.-Gál J. (szerk.) Európai Kihívások IV. Nemzetközi Tudományos Konferencia közleményei. SZTE Mérnöki Kar, Szeged, pp. 392-397.
 22. GYÓRI F. 2007: *A tehetség földrajza*. Grastyán Országos Interdiszciplináris Konferencia előadás-kivonatai, Pécs, április 18-20., p. 27.
 23. GYÓRI F. 2008: *A tehetség térbeliségének vizsgálatai a Kárpát-medencében*. In: Szónoky Ancsin G. (szerk.) Magyarok a Kárpát-medencében, Tudományos Nemzetközi Konferencia közleményei, CD-kiadvány, SZTE TTK Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged, pp. 281-293.

Egyéb közlemények

24. GYÓRI F. 1991: *Békés megye egészségügyi helyzete*. In: Baukó T. (szerk.) Vizsgálatok Békés megye térszerkezetéről. MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, Békéscsaba, pp. 43-51.
25. GYÓRI F. 1992: *A kisvállalkozások helye Békéscsaba társadalmi és gazdasági struktúrájában*. Kézirat, MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, Békéscsaba, 52 p.
26. GYÓRI F. 1993: *Mobilitásvizsgálat Békés megye mezőgazdasági vállalkozóinak körében*. In: Az agrárszféra és az élelmiszergazdaság átalakulásának jellemzői és hatásai Békés megyében. MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, Békéscsaba, pp. 219-234.
27. GYÓRI F. 1994: *Mobilitásvizsgálat Békés megye gazdálkodóinak körében*. In: Timár J. (szerk.) Az „alföldi út” kérdőjelei, MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet, Békéscsaba, pp. 224-230.
28. GYÓRI F. 2007: *Mire jó a régió? Régi(j)óvilág*, Regionális Honismereti Szemle, Temesvár (Románia), 2., 4., pp. 36-41.
29. GYÓRI F. 2008: *Magyarok a Kárpát-medencében. Nemzetközi Földrajzi Konferencia, Szeged. – Földrajzi Közlemények*, 132., 1., pp. 109-111.

30. PÁL Á.-GYÖRI F. 2008: Nyitott városkapuk – Szeged újjászületésének régi-új lehetőségei. In: Hanusz Á (szerk.) Tiszteletkötet Dr. Gööz Lajos professzor 80. születésnapjára. Nyíregyházi Főiskola TTFK – Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza, pp. 193-200.
31. GYÖRI F. 2008: *Magyarok a Kárpát-medencében. Nemzetközi Földrajzi Konferencia, Szeged.* – **Közép-Európai Közlemények**, 1., 2., pp. 110-113.
32. PÁL Á.-GYÖRI F. 2009: *Szeged változó szerepe a Délvidék gazdasági fejlődésében.* In: Tóth J.-Pál Á.-Szónokyné Ancsin G. (szerk.) Tanulmánykötet Krajtkó Gyula professzor 80. születésnapjára. SZTE TTIK Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged, pp. 177-185.
33. PÁL Á.-NAGY G.-GYÖRI F. 2010: Régiók Magyarországon az ezredforduló után. In: Trócsányi A. (szerk.) Tiszteletkötet Tóth József professzor 70. születésnapjára, PTE TTK, Földrajzi Intézet (megjelenés alatt).

Egyéb konferencia-előadások

34. PÁL Á.-GYÖRI F. 2006: *Centrumhelyzetben az ország peremén: Szeged.* A VII. Nemzetközi Élelmiszertudományi Konferencia előadásai, CD-kiadvány, Szeged, SZTE SZÉFK, előadás-kivonatok p. 75.
35. PÁL Á.-GYÖRI F. 2006: *Régióközpont az ország peremén (A hagyományalapú fejlődés lehetőségei Szegeden).* In: Madarász B.-Kovács A. (szerk.) III. Magyar Földrajzi Konferencia tudományos közleményei. CD-kiadvány, MTA FKI Budapest, 9 p.
36. PÁL Á.-GYÖRI F. 2006: *Régióközpont az országhatáron: Szeged.* In: Sitányi L. (szerk.) I. Terület- és Vidékfejlesztési Konferencia közleményei. Kaposvári Egyetem, Kaposvár, pp. 175-180.
37. PÁL Á.-GYÖRI F. 2006: *Szeged: in Central position on the Country's Periphery.* Entrepreneurial initiatives and regional development. European comparisons. International Seminar, Seminar's reader, Timisoara-Novi Sad-Szeged-Arad., július 10-15., p. 85.